

Broj: 01,03,03/11-05-1-2663/17
Sarajevo, 29.12.2017.

IZVJEŠTAJ

sa sastanka Parlamentarnog plenuma Energetske zajednice i Prvog parlamentarnog foruma Jugoistočne Evrope o energetskej efikasnosti i klimi, Beč, 19. i 20.12.2017.

Sastanak Parlamentarnog plenuma Energetske zajednice održan je 19.12.2017. u sjedištu Energetske zajednice u Beču, dok je narednog dana, 20.12.2017., održan Prvi parlamentarni forum Jugoistočne Evrope o energetskej efikasnosti i klimi u organizaciji Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ) u okviru projekta Otvorenog regionalnog fonda za Jugoistočnu Evropu (*Open Regional Fund for South-East Europe – Energy Efficiency - ORF - EE*).

U ime Parlamentarne skupštine BiH ovim skupovima su prisustvovali Ljilja Zovko, delegatkinja u Domu naroda, i Predrag Kožul, poslanik u Predstavničkom domu PSBiH, koji su zamjenski članovi Parlamentarnog plenuma Energetske zajednice iz Parlamentarne skupštine BiH. U delegaciji PSBiH bili su i Nenad Pandurević, sekretar Komisije za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda, u ulozi sekretara delegacije, i Amila Žujo, prevoditeljica.

I. Sastanak Parlamentarnog plenuma Energetske zajednice, 19.12.2017.

Sastanku su prisustvovali predstavnici ostalih parlamenata ugovornih strana Energetske zajednice, i to:

1. Filip Vuković, Skupština Crne Gore,
2. Snežana B. Petrović, Narodna skupština Republike Srbije,
3. Žarko Mićin, Narodna skupština Republike Srbije,
4. Hari Lokvenec, Parlament Republike Makedonije,
5. Goran Milevski, Parlament Republike Makedonije,
6. Edward Shalsi, Parlament Republike Albanije,
7. Lev Teofilovych Pidlisetskyi, Parlament Ukrajine (Verhovna Rada),
8. Kakhaber Kutchava, Parlament Gruzije,
9. Sala Berisha-Shala, Skupština Kosova*¹,
10. Hykmete Bayrami, Skupština Kosova*

¹ Ovaj naziv ne prejudicira pozicije u vezi sa statusom i u saglasnosti je s UNSCR 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti

Sastanku nisu prisustvovali predstavnici Evropskog parlamenta i Parlamenta Republike Moldavije.

Osim predstavnika parlamenata ugovornih strana Energetske zajednice, sastanku je prisustvovao i Janez Kopač, direktor Sekretarijata Energetske zajednice, te Barbora Poyner, službenica u Sekretarijatu i sekretarka Parlamentarnog plenuma.

1. Uvodna obraćanja

Gospodin Kopač je u ime Sekretarijata Energetske zajednice pozdravio sve prisutne i zahvalio se na odzivu. Konstatirao je da, uprkos činjenici da sastanku ne prisustvuju predstavnici Evropskog parlamenta, kao ni Parlamenta Republike Moldavije, Parlamentarni plenum ima kvorum za rad i odlučivanje, s obzirom na to da je Nacrtom poslovnika predviđeno da kvorum čini najmanje 11 članova Plenuma iz najmanje 6 parlamenata zemalja ugovornih strana Energetske zajednice.

U svom uvodnom obraćanju Kopač je naglasio potrebu potpunog preuzimanja Trećeg energetske paketa kao i njegove pune primjene u svim zemljama članicama. Informirao je prisutne da se u Evropskom parlamentu razmatra Četvrti energetske paket ili Paket čiste energije kojim će, između ostalog, biti definirane veće obaveze zemalja EU u pogledu energetske efikasnosti, energije iz obnovljivih izvora, te upravljanje u Energetskoj uniji. Između ostalog istakao je da će se tokom rasprave o Paketu čiste energije u Evropskom parlamentu razmatrati i amandmani kojima se predviđa obaveza zemalja članica EU prema zemljama Energetske zajednice u pogledu osiguranja stabilnog snabdijevanja energijom.

Predstavnik Evropskog parlamenta Claude Turmes, koji je zajedno s predstavnikom Parlamenta Ukrajine autor prvog izvještaja Parlamentarnog plenuma o sigurnosti snabdijevanja energijom, obratio se učesnicima Plenuma videoporukom.

U nastavku se skupu obratila Sala Berisha-Shala kao predstavnik Skupštine Kosova* koja u 2017. godini predsjedava Energetskom zajednicom. U ime Energetske zajednice poželjela je dobrodošlicu predstavniku Parlamenta Republike Gruzije, koja je od 1.7.2017. punopravni član Energetske zajednice. Također, zahvalila se i predstavniku Parlamenta Ukrajine Levu Pidlisetskom, kao i predstavniku Evropskog parlamenta Claude Turmesu koji su zajedno pripremili Prvi izvještaj Parlamentarnog plenuma o sigurnosti snabdijevanja energijom u zemljama Energetske zajednice. Dalje je naglasila značaj Parlamentarnog plenuma kako u povećanju transparentnosti, tako i u upoznavanju parlamentaraca o procesu donošenja zakonodavstva u EU i Energetskoj zajednici iz oblasti energije, ali i drugih oblasti na koje energija ima uticaj. Također, u svom obraćanju ukazala je na probleme s kojima se Kosovo* suočava u energetske sektoru, kao što je nedovoljnost snabdijevanja, nedostatak gasne infrastrukture, zastarjeli proizvodni kapaciteti u energetske sektoru, nedovoljnost

obnovljivih izvora energije, kao i činjenicu da Kosovo* nije član Evropske mreže operatera sistema električne energije (ENTSO-E). Istakla je da je Kosovo* napravilo veliki napredak u preuzimanju Trećeg energetske paketa, mada ostaje još mnogo obaveza u pogledu primjene.

Iako je prvobitno bilo predviđeno obraćanje i Jerzyja Buzeka, predsjedavajućeg Komiteta za industriju, istraživanje i energiju Evropskog parlamenta, on ipak nije prisustvovao sastanku zbog bolesti, kako je g. Kopač informirao.

2. Prvi izvještaj Parlamentarnog plenuma o sigurnosti snabdijevanja energijom u regionu Energetske zajednice

Prvi put od svog uspostavljanja Parlamentarni plenum je razmatrao jedan izvještaj s ciljem konačnog usvajanja. Izvještaj su, u skladu s dogovorom s prethodnog sastanka Parlamentarnog plenuma, održanog u aprilu o.g. u Briselu, zajednički pripremili Lev Pidlisetsky, predstavnik Parlamenta Ukrajine u Parlamentarnom plenumu, i Claude Turmes, predstavnik Evropskog parlamenta. Tema izvještaja je Sigurnost snabdijevanja energijom u regionu Energetske zajednice.

Na sastanku Parlamentarnog plenuma Izvještaj je predstavio Lev Pidlisetsky. Na početku je istakao povećani značaj sigurnosti snabdijevanja energijom u svijetu koji se ubrzano mijenja. Svjedoci smo ubrzanog razvoja tehnologija u oblasti energije (solarna energija, škrljci), pojačane pažnje u pravcu očuvanja okoliša (globalno zagrijavanje, fosilna goriva), političke transformacije, nestabilnosti tržišta i cijena energenata (gas i nafta), pojačan uticaj informatizacije (digitalizacija i kibernetička sigurnost). Sve se to odražava i na snabdijevanje energijom. Pitanje sigurnosti snabdijevanja energijom nije samo nacionalno pitanje, nego jedno od glavnih pitanja svjetske politike.

Većina zemalja unutar Energetske zajednice su neto uvoznici električne energije. Srbija, Makedonija, Moldavija i Bosna i Hercegovina snabdijevaju se gasom dominantno iz Rusije, što ih čini veoma ranjivim na bilo kakve turbulencije na tržištu. Ukrajina i Moldavija još uvijek nisu sinhronizirane s mrežom ENTSO-E (Evropska mreža operatera sistema električne energije). Većina zemalja je orijentirana na dominantno jedan izvor energije. Zemlje moraju tražiti načina ka većoj diverzifikaciji, fleksibilnosti i troškovnoj efikasnosti, te fokus obezbjeđivanja sigurnosti snabdijevanja treba biti pomjeren sa samodovoljnosti unutar nacionalnih granica ka integraciji na regionalnom i evropskom nivou.

Kako bi se postojeća situacija u zemljama Energetske zajednice u pogledu sigurnosti snabdijevanja energijom poboljšala, istakao je da sljedeće obavezno mora biti uzeto u obzir:

- Puna primjena Trećeg energetske paketa, što će omogućiti punu iskorištenost i fleksibilnost raspoloživih kapaciteta i infrastrukture.

- Deregulacija cijena gasa i električne energije mora se ubrzati i okončati.
- Potrebno je uspostaviti mehanizam saradnje između EU i Energetske zajednice za slučaj krize u snabdijevanju energijom, s obzirom na to da ništa poput toga ne postoji u praksi.
- Energetska zajednica treba usvojiti zakonodavstvo EU u oblasti sigurnosti snabdijevanja energijom, s obzirom na to da je takva regulativa u zemljama Energetske zajednice zastarjela.
- Izgradnja nove i efikasna upotreba postojeće infrastrukture u skladu s Uredbom (EU) 347/2013.
- Preduzeti mjere za povećanje energetske efikasnosti, jer nigdje u Evropi ne postoji toliko prostora za unapređenje energetske efikasnosti kao u zemljama Energetske zajednice,
- Zemlje Energetske zajednice treba da učine dodatne napore da ispune svoje ciljeve u pogledu energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, s obzirom na to da jedan broj zemalja ozbiljno zaostaje u dosadašnjem ispunjavanju preuzetih obaveza.

U nastavku je otvorena rasprava o Nacrtu izvještaja, koji je svim članovima Parlamentarnog plenuma dostavljen prije sastanka u Beču. Delegacija Narodne skupštine Republike Srbije predložila je nekoliko amandmana. Nakon rasprave, prihvaćeni su neki od predloženih amandmana, tako da je tekst Izvještaja korigiran u odnosu na Nacrt izvještaja u tačkama I, 4, 6, 7 i 22. U prilogu je kompletan tekst Izvještaja o sigurnosti snabdijevanja energijom u regionu Energetske zajednice, koji je usvojio Parlamentarni plenum Energetske zajednice.

3. Preliminarni poslovnik Parlamentarnog plenuma

Janez Kopač je podsjetio da je Nacrt preliminarnog poslovnika razmatran na svim prethodnim sastancima Parlamentarnog plenuma, te da su u Nacrt koji je dostavljen za ovaj sastanak ugrađeni prijedlozi koji su izneseni na prethodnim sastancima. Dodao je da je odlukom Ministarskog vijeća (u Tirani u oktobru 2015.) kojim je uspostavljen Parlamentarni plenum, predviđeno da se poslovnik koji Plenum usvoji dostavlja Ministarskom vijeću na konačno odobravanje, tako da će poslovnik koji usvoji Parlamentarni plenum biti preliminarni, do konačnog odobravanja od Ministarskog vijeća. Pozvao je članove Parlamentarnog plenuma da, ako imaju, iznesu dodatne prijedloge za izmjene i dopune predloženog teksta poslovnika.

Predrag Kožul je u ime delegacije PSBiH u Parlamentarnom plenumu predložio tri amandmana. U članu 1. u stavu 5. koji govori o broju članova Plenuma iz Evropskog parlamenta predloženo je da taj broj bude jednak broju članova iz zemalja članica Energetske zajednice, što je u ovom trenutku 18. U članu 5. u stavu 3. predložio je da umjesto „svaka delegacija“, „svaki član“ može postaviti jedno pitanje godišnje Ministarskom vijeću. I u članu 7. stav 1. predložio je da Sekretarijat pokriva troškove učešća, osim dva parlamentarca, još i jednog državnog službenika.

Janez Kopač saglasio se s prva dva amandmana, dok je u pogledu troškova učešća na sastancima Parlamentarnog plenuma iznio stav da predloženi amandman ne može biti prihvaćen jer je, već spomenutom odlukom Ministarskog vijeća o uspostavljanju Parlamentarnog plenuma predviđeno da će Sekretarijat financirati troškove učešća za po dva predstavnika iz svake od članica Energetske zajednice. Predložio je Plenumu da prva dva amandmana prihvate, a da se od trećeg amandmana odustane, što su članovi Parlamentarnog plenuma i prihvatili. U prilogu ovog izvještaja je kompletan tekst Preliminarnog poslovnika Parlamentarnog plenuma s ugrađenim amandmanima.

4. Prezentacija programa rada Energetske zajednice u 2018.

Janez Kopač je prvo podsjetio na trenutno najznačajnija pitanja u Energetskoj zajednici. Šest od osam članica uspješno je okončalo preuzimanje Trećeg energetske paketa, dok je Gruzija započela s tom aktivnošću. Ključni izazov u narednom periodu za sve zemlje Energetske zajednice preostaje ispunjavanje obaveza koje donosi Treći energetske paket: jačanje nacionalnih regulatora, agencija za energiju i tijela za konkurenciju i državnu pomoć, te uspješno razdvajanje operatera sistema prijenosa i distribucije. Također, nedovoljan je napredak u prekograničnoj saradnji i integraciji kako između zemalja Energetske zajednice tako i sa zemljama Evropske unije. Sve zemlje zabilježile su napredak u oblasti energetske efikasnosti, ali prostora za unapređenje i dalje ima. Skroman napredak je ostvaren u preuzimanju i primjeni Direktive o obnovljivoj energiji. Pet zemalja (Albanija, Kosovo*, Makedonija, Srbija i Ukrajina) kasni u ispunjavanju zadatih ciljeva u pogledu energije iz obnovljivih izvora do 2020. Bosna i Hercegovina i Crna Gora za sada ispunjavaju svoje ciljeve u skladu s preuzetim obavezama. Međutim, u pogledu ukupne implementacije preuzetih obaveza Bosna i Hercegovina je na posljednjem mjestu s tek nešto malo više od 40% ispunjenja.

U nastavku je istakao najznačajnije aktivnosti na koje će se Sekretarijat fokusirati u 2018. godini. U pogledu *gasa i električne energije* bit će to preuzimanje Trećeg energetske paketa u zemljama koje to još nisu učinile (BiH, Makedonija i Gruzija), te njegova efikasna primjena. To podrazumijeva, između ostalog, razdvajanje i certifikaciju operatera prijenosa električne energije, te izradu potrebnog sekundarnog zakonodavstva. Dalje, radit će se na uspostavi regionalnog tržišta električne energije između zemalja Zapadnog Balkana i njihovih susjeda iz Evropske unije, kao i uspostavljanje sličnog tržišta između Ukrajine i Moldavije. Također, napori će biti usmjereni i na unapređenja na tržištu gasa.

U pogledu *infrastrukture* bit će pripremljena i treba biti usvojena nova lista projekata od interesa za Energetsku zajednicu koji će uključivati, prije svega, infrastrukturu u oblasti gasa, električne energije i nafte. Osim toga, prioritet će biti i preuzimanje Uredbe o Trans-evropskoj energetskoj infrastrukturi.

U narednoj godini započet će se i s definiranjem *ciljeva za period nakon 2020. odnosno do 2030.* u oblasti obnovljivih izvora, energetske efikasnosti i smanjenja emisije stakleničkih gasova u kontekstu Pariskog sporazuma o klimatskim promjenama. Planirano je da se na regionalnom nivou postave neobavezujući ciljevi i u skladu s metodologijom prihvaćenom u EU. Započetak će se i s integriranim planiranjem u oblasti energije i klime na nacionalnom i regionalnom nivou, te nastaviti s implementacijom Preporuka o regulativi za Mehanizam nadgledanja emisije stakleničkih gasova.

U domenu *energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije* pažnja će biti na transpoziciji i provođenju Direktive o energetskej efikasnosti, te na potpunom provođenju Direktive o ekonomskim performansama zgrada. Osim toga, planirano je uvođenje konkurentskih postupaka prilikom dodjele subvencija za energiju iz obnovljivih izvora.

U oblasti *zaštite okoliša* u narednoj godini primarne aktivnosti će biti na izvještavanju zemalja Energetske zajednice o emisiji iz velikih ložišta, saradnji između Sekretarijata Energetske zajednice i Evropske agencije za okoliš, te ocjena uticaja Direktive o kvalitetu goriva i Direktive o industrijskim emisijama.

U narednoj godini Sekretarijat će raditi i na izmjenama Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice, na provođenju regionalnih inicijativa poput inicijative Zapadni Balkan 6 i *EU4Energy*. Također, predviđa se usvajanje mjera o regionalnoj kooperaciji kako bi se izbjegle situacije jednostranih zabrana izvoza u kriznim situacijama, te pružanje pomoći u rješavanju regionalnih sporova, posebno između Srbije i Kosova*.

Na kraju je g. Kopač najavio da bi tokom 2018. trebalo da se održe dva sastanka Parlamentarnog plenuma. Prvi će biti u Briselu, u martu ili aprilu, dok bi drugi trebao biti održan u oktobru u Skoplju, s obzirom na to da će u 2018. godini Makedonija predsjedavati Energetskom zajednicom.

5. Izbor teme i izvjestioca za naredni izvještaj

Janez Kopač je informirao da se očekuje da se i za naredni sastanak Parlamentarnog plenuma pripremi jedan izvještaj o temi značajnoj za Energetsku zajednicu. Izvještaj bi opet trebali zajedno pripremiti jedan predstavnik Parlamentarnog plenuma Energetske zajednice i jedan predstavnik Evropskog parlamenta, uz podršku Sekretarijata Energetske zajednice.

S obzirom na to da će u 2018. godini Makedonija predsjedavati Energetskom zajednicom, član Parlamentarnog plenuma iz Parlamenta Makedonije Goran Milevski prihvatio je da on bude jedan od izvjestilaca, odnosno autora izvještaja. Tema izvještaja, kao i koizvjestilac u ime Evropskog parlamenta bit će naknadno određeni u komunikaciji sa Sekretarijatom Energetske zajednice.

6. Godišnji prijem Sekretarijata Energetske zajednice

Svi učesnici pripremnog sastanka Parlamentarnog plenuma uvečer su prisustvovali redovnom godišnjem prijemu koji Sekretarijat Energetske zajednice organizira za diplomate (ambasadore zemalja članica i posmatrača u EZ, zemalja članica EU i druge visoke goste).

Direktor Sekretarijata Energetske zajednice g. Kopač upoznao je prisutne s najznačajnijim rezultatima rada u prethodnoj, te s planovima rada u narednoj godini.

II. Prvi parlamentarni forum Jugoistočne Evrope o energetskej efikasnosti i klimi, 20.12.2017.

1. Uvodna obraćanja

Prvi parlamentarni forum Jugoistočne Evrope o energetskej efikasnosti i klimi, održan je 20.12.2017., također, u sjedištu Sekretarijata Energetske zajednice. Forum je organizirao Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu za energetskej efikasnost Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ – ORF EE) u okviru projekta Regionalna saradnja i razvoj kapaciteta parlamentaraca Jugoistočne Evrope o energetskej efikasnosti i zaštiti klime. Osim članova Parlamentarnog plenuma na Forumu su učestvovali i predstavnici relevantnih ministarstava i civilnog društva iz zemalja Jugoistočne Evrope kako bi razgovarali o energetskej efikasnosti i klimatskim promjenama. Forum je prvi događaj ove vrste u regionu i bit će održavan redovno u naredne dvije godine.

U ovodnom obraćanju Jasna Sekulović, projekt-menadžer u GIZ-u, istakla je da je cilj Forumu osigurati održivu regionalnu razmjenu informacija i jačati kapacitete parlamentaraca Jugoistočne Evrope, osnažujući ih da lobiraju i podstiču potrebne reforme u oblastima zaštite klime i energetske efikasnosti u zemljama regiona.

Joachim Gaube, direktor GIZ ORF-EE, naglasio je da je Forum važan element za jačanje regionalne saradnje u Jugoistočnoj Evropi o temi energetske efikasnosti i zaštite klime. Istakao je da su snažne parlamentarne institucije i regionalna saradnja najvažniji faktori u osiguranju da energetska i klimatska politika služe interesu ljudi koje zastupaju parlamenti.

Direktor Sekretarijata Energetske zajednice Janez Kopač u uvodnom obraćanju pozdravio je angažman GIZ-a i posebno njegovu odluku da se forumi održavaju zajedno sa sjednicama Parlamentarnog plenuma, posebno imajući u vidu da će u narednom periodu Energetska zajednica u svoje nadležnosti uključiti i pitanja u vezi s klimom i klimatskim promjenama.

2. Predstavljanje podrške GIZ-a parlamentarcima iz Jugoistočne Evrope u oblasti energetske efikasnosti

U nastavku je Jasna Sekulović detaljnije predstavila GIZ-ov Otvoreni regionalni fond o energetskej efikasnosti u Jugoistočnoj Evropi (ORF EE). GIZ ORF EE je regionalni instrument Njemačkog saveznog ministarstva za ekonomski razvoj i saradnju još od 2008. godine. Svoje aktivnosti usmjerava na ministarstva, parlamentarce, nevladin sektor i lokalne zajednice. U okviru projekta pokrenut je 2010. godine Javni dijalog o održivoj upotrebi energije u Jugoistočnoj Evropi, s ciljem da se razvije politička volja za djelovanje putem javnog dijaloga svih ključnih sektora društva i da se ojača međusektorska saradnja. Osim toga, cilj je i stimulirati javni dijalog o politikama o energetskej efikasnosti u zemljama Jugoistočne Evrope, posebno uz uključivanje parlamentaraca kao ključnih aktera u procesu donošenja odluka. Sve aktivnosti realiziraju se u saradnji s mrežom škola za političke studije u zemljama regiona, te s organizacijama civilnog društva.

Projekat Regionalne saradnje i razvoja kapaciteta parlamentaraca Jugoistočne Evrope o energetskej efikasnosti i zaštiti klime realizira se u periodu od oktobra 2017. do septembra 2019. Ciljna grupa su članovi parlamenata i stručno osoblje iz nadležnih komisija, te predstavnici nadležnih ministarstava. Projekat se realizira uz jaku partnersku saradnju s Parlamentarnim plenumom Energetske zajednice. Ciljevi projekta su uspostavljanje regionalne platforme za saradnju između parlamentaraca iz regiona Jugoistočne Evrope, jačanje kompetencija članova parlamenata u oblasti energetske efikasnosti i klimatskih promjena s ciljem oblikovanja procesa donošenja odluka baziranog na znanju.

Na nacionalnom nivou Projekat će svoje djelovanje usmjeriti na sljedeće aktivnosti: parlamentarna saslušanja o energetskej efikasnosti uz snažno uključivanje ministarstava i svih drugih zainteresiranih strana, okupljanje zainteresiranih parlamentaraca i formiranje parlamentarnih grupa „zelenih“ s ciljem pridobivanja veće podrške za provođenje politika energetske efikasnosti i klimatskih promjena.

3. Kreiranje razvojnih politika za očuvanje klime

U nastavku je dr. Zoran Morvaj, ekspert GIZ-a, održao prezentaciju o energetskej efikasnosti i očuvanju klime pod nazivom „Kreiranje razvojnih politika za očuvanje klime“. Dr. Morvaj je u svojoj prezentaciji obradio sljedeća pitanja:

- Implikacije obaveza preuzetih Pariskim sporazumom o klimatskim promjenama,
- Sigurnost snabdijevanja energijom i Mapa puta EU u oblasti energije do 2050.,

- Tehnološka rješenja za održivi urbani razvoj,
- Energetska efikasnost i četvrta industrijska revolucija,
- Moguća rješenja za održivi razvoj s aspekta energije i klime.

Pariskim sporazumom zemlje potpisnice su preuzele obaveze da zadrže povećanje globalne prosječne temperature na 2°C iznad nivoa u predindustrijskom periodu te preduzeti mjere u svrhu ograničavanja rasta globalne prosječne temperature iznad 1,5°C iznad nivoa u predindustrijskom periodu. Od 197 ugovornih strana sporazum je do sada ratificiralo njih 170. Energija je ta koja najviše doprinosi zagađivanju (79%) bilo u proizvodnji bilo u potrošnji. Da bi se zaštitila klima, potrebno je integrirati politike i akcione planove u oblasti energije i klime.

U pogledu sigurnosti snabdijevanja energijom Evropska unija je veoma zavisna od uvoza (90% sirove nafte, 66% prirodnog gasa, 42% ugalj i druga čvrsta goriva, 40% uranij i druga nuklearna goriva). Evropska unija plaća oko 1 milijardu eura dnevno za uvoz energije, ili ukupno godišnje 6% svog BDP-a. Zemlje Energetske zajednice uvoze čak i više, neke zemlje čak 20% i više svog BDP-a daju na uvoz energije. Evropska unija je zato postavila ciljeve u pogledu ušteta energije (energetska efikasnost) i proizvodnje iz obnovljivih izvora za 27% do 2030. godine. Evropska unija sada priprema mapu puta za energiju do 2050., prema kojoj je krajnji cilj dekarbonizacija ekonomije EU do 2050., tačnije smanjenje emisije zagađenja iz proizvodnje električne energije za 95%, emisije iz transporta za 60%, domaćinstava 90%, industrije 85%. Za postizanje tih ciljeva ključni su energetska efikasnost i proizvodnja energije iz obnovljivih izvora. Iako je riječ o ambicioznim ciljevima, još uvijek je to jeftinije nego da se nastavi s postojećim politikama.

Jedan od fokusa politika u oblasti energije i klime bit će urbani razvoj. Gradovi su najveći ekonomski centri, koji generiraju oko 80% BDP-a, ali i najveći zagađivači, više od 70% emisije ukupnih zagađenja. U njima trenutno živi polovina svjetske populacije. S ciljem smanjenja emisije iz urbanih područja bit će neophodno uvođenje velikog broja tehnoloških inovacija u pravcu „pametnih gradova“. „Pametni gradovi“ su urbane cjeline koje integiraju veliki broj informaciono-komunikacionih tehnologija i „internet stvari“ (*Internet of Things*) s ciljem efikasnijeg pružanja lokalnih usluga: lokalni informacioni sistemi, škole, biblioteke, bolnice, poslovne i stambene zgrade, snabdijevanje energijom i vodom, transportni sistemi, upravljanje otpadom i drugo. S ciljem stvaranja „pametnih gradova“ Evropska unija planira, počevši od 2021. da mobilizira 180 milijardi eura godišnje privatnih i javnih sredstava, što bi trebalo doprinijeti povećanju BDP-a za 1% i stvaranju 900.000 novih radnih mjesta. Ključne tehnologije na kojima će se bazirati „pametni gradovi“ su: „pametne mreže“ i „pametno mjerenje“, distribuirana proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, „pametne neto nula energetske zgrade“, inteligentni gradski transportni sistemi, integrirani gradski energetske sistemi, urbane informacione-komunikacione platforme, „pametne“ zajednice i „pametne

politike“ i njihova implementacija. „Pametni gradovi“ zahtijevaju „pametne lokalne zajednice“, što podrazumijeva građansko osnaživanje i uključivanje, uključivanje ranjivih zajednica, podrška ljudima da transformiraju svoja mjesta življenja („pametna domaćinstva“, obrazovanje, zdravstvo, participatorno budžetiranje), uključivanje građana itd.

Činjenica da moderna ekonomija ulazi u doba Četvrte industrijske revolucije donosi mnoge izazove, ali i mogućnosti u pogledu proizvodnje i upotrebe energije i očuvanja okoliša. Četvrta industrijska revolucija zasniva se na „pametnoj automatizaciji“, odnosno kibernetičkim fizičkim sistemima i „internetu stvari“. Karakterizira je visoka adaptibilnost, resursna i energetska efikasnost, ergonomija, te integracija partnera i kupaca u poslovne procese i procese stvaranja vrijednosti. Ključni stubovi Četvrte industrijske revolucije su: energija iz obnovljivih izvora, „pametne zgrade“ i „neto nula energetske zgrade“, energetska efikasnost, „pametne distributivne mreže“ i „pametna mjerenja“, energetska mobilnost i „skladištenje energije“. Dodatno, Četvrta industrijska revolucija zahtijeva kompetentne, stručne i savjesne pojedince i aktivne zajednice. Proizvodnju dominantno karakterizira cirkularna ekonomija zasnovana na efikasnoj i višestrukoj upotrebi resursa i recikliranju i pasivnoj i aktivnoj energetskej efikasnosti. Pasivna energetska efikasnost znači unapređenje tehnologije kako bi se proizvodilo uz manje energije ili unapređenje proizvoda koji bi tokom svog životnog vijeka trošili manje energije. Aktivna energetska efikasnost znači optimizaciju upravljanja, operacija i održavanja energetske sistema i usluga.

Na kraju prezentacije dr. Morvaj nudi opcije koje stoje pred zemljama kao odgovor na sve izazove koje moderno doba donosi u pogledu energije i klime:

- Svaka zemlja mora naći vlastiti put za održiv energetske i klimatske razvoj,
- Nacionalni razvoj mora se zasnivati na nacionalnim resursima,
- Cilj treba biti maksimizacija nacionalne ekonomske dodate vrijednosti, a ne samo snižavanje troškova,
- U pogledu energije poželjna je integracija energetske tržišta, s EU i regionalno,
- Maksimalno iskorištavanje potencijala za energetske efikasnost u svim područjima,
- Puno iskorištavanje potencijala za energije iz obnovljivih izvora,
- Minimiziranje uvoza primarne energije.

Da bi u praksi bilo moguće kreiranje i provođenje energetske i klimatske politike neophodno je, između ostalog, sljedeće:

- Osigurati političku volju i finansijska sredstva
- Razumjeti kontekst, posebno tržište
- Pretvoriti to razumijevanje u provodiv koncept – Integrirani urbani sistemi upravljanja energijom

- Izgraditi kapacitete i osigurati kompetentne kadrove za implementaciju (ljudi i organizacione strukture)
- Što prije ostvariti određene uspjehe
- Upoznati javnost i putem javnog dijaloga održavati stalnu komunikaciju

Nakon prezentacije dr. Morvaja uslijedila je diskusija u kojoj su učesnici Foruma iznosili vlastite stavove, kao i situaciju u svojim zemljama u pogledu politika koje se tiču energije i klimatskih promjena.

PRILOG:

- Izvještaj Parlamentarnog plenuma o sigurnosti snabdijevanja energijom u regionu Energetske zajednice,
- Preliminarni poslovnik Parlamentarnog plenuma Energetske zajednice

Izvještaj pripremio:

Nenad Pandurević,
sekretar Komisije za vanjsku i trgovinsku
politiku, carine, saobraćaj i komunikacije
Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH

Izvještaj odobrili:

Predrag Kožul,
zamjenski član Parlamentarnog
plenuma Energetske zajednice iz
Parlamentarne skupštine BiH

Ljilja Zovko,
zamjenski član Parlamentarnog
plenuma Energetske zajednice iz
Parlamentarne skupštine BiH